

Doe er iets goeds

Na het weekeinde worden in Nederland de onderhandelingen over een nieuwe regeringscoalitie voortgezet. De uitkomst is van belang voor de verstandhouding van de Caribische delen van het Koninkrijk met Den Haag: blijft die zoals de afgelopen jaren onder het kabinet-Rutte II aan de kille kant of keert de warmte terug?

Door René Zwart

LEIDEN - „Een kabinet met CDA, D66 en ChristenUnie is goed nieuws voor de landen en eilanden in de Cariben. Die drie zijn, met GroenLinks, de meest pro-Antillen partijen in de Tweede Kamer. De VVD heeft er weinig mee en de PvdA eigenlijk ook niet.”

Hoogleraar in de koloniale en postkoloniale geschiedenis prof. dr. Gert Oostindie voegt er in één adem aan toe dat

veel afhangt van de persoon die de portefeuille koninkrijksrelaties op zich neemt. „Het zou goed zijn als er een bewindsman of -vrouw komt met persoonlijke interesse voor het gebied en die ook de wil en drive heeft om werk te maken van de samenwerking. Dan maakt het niet uit of een minister het er bij doet of dat er een staatssecretaris komt die zich uitsluitend met de koninkrijksrelaties bezighoudt. Hirsch Ballin deed het er ook bij, maar besteedde veel aandacht aan de eilanden omdat hij er zeer in geïnteresseerd was. Dat is vaker niet het geval, omdat de meeste ministers andere zaken al gauw belangrijker vinden en aan deze portefeuille weinig politieke eer te behalen lijkt. Plasterk zijn prioriteit was het ook niet. Een deel van het succes wordt bepaald door omgangsvormen: neem je als bewindspersoon de tijd om te luisteren en ga je op een respectvolle manier met je gesprekspartners om? Een minister die weinig tijd heeft en alleen maar langskomt om te vertellen hoe het moet, dat is niet bevorderlijk voor de relaties.”

Op vrijwel alle eilanden zijn (al dan niet politieke) bewegingen die pleiten voor een andere invulling van de koninkrijksband. De komst van een wat meer Cariben-gezin kabinet betekent volgens Oostindie - in het dagelijks leven directeur van het Koninklijk Instituut voor

Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) - niet dat voorstanders van wijziging van de huidige staatkundige verhoudingen binnenkort een willig oor zullen vinden in Den Haag. „Welk kabinet er in Nederland komt en welke partij er ook aan deelneemt, het maakt allemaal niets uit in dit opzicht. Alle partijen

zeggen: 10-10-10 ligt nog maar net achter ons, we gaan dat niet overdoen, het is klaar.” Dat de roep om

meer zelfbestuur of onafhankelijkheid de laatste tijd luider klinkt dan voorheen komt voort uit begrijpelijke onvrede, zegt Oostindie. „Het gaat daarbij niet alleen om Nederland, er bestaat ook heel veel onvrede over het eigen bestuur. Interessant is dat de eilanden die zich het minst afzetten tegen Nederland ook het meest tevreden zijn over hun eigen bestuur: Aruba en Saba. Als je de zaken zelf redelijk voor elkaar hebt, is er kennelijk minder de neiging om de schuld ergens anders te zoeken. Voor zo ver het wel over Nederland gaat, hoor je inderdaad wat meer dan vroeger: misschien dan toch maar liever onafhankelijk.”

Oostindie ziet dat echter niet gebeuren: „Zoals het destijds met Suriname is gegaan, zal het met de Antillen niet gaan. In het Statuut is inmiddels vastgelegd dat er dan eerst een referendum moet worden gehouden. Als dat in Suriname was gedaan, zou het land nooit onafhankelijk zijn geworden. No way dat op welk van de zes eilanden dan ook een meerderheid van de bevolking gaat zeggen: we willen onafhankelijk worden. In 1998 hebben we een groot onderzoek gehouden naar hoe men de toekomst in staatkundige zin ziet. Daarin kwam naar voren wat volgens de bevolking anders en beter zou moeten, maar van een significante wens naar onafhankelijkheid was geen sprake. Dat

is in de tussentijd niet wezenlijk veranderd, bleek ook uit ons vervolgonderzoek in 2016.”

Dat er in sommige kringen - met name op Bonaire, Sint Maarten en Sint Eustatius en in mindere mate op Curaçao - toch hardop het o-woord wordt uitgesproken ziet Oostindie dan ook vooral als een barometer voor groeiend ongenoegen. „Ik eet mijn zool op als bij een referendum zou blijken dat men daadwerkelijk onafhankelijkheid wil. Erover praten en ermee dreigen is aan de ene kant een uitdrukking van frustratie over Nederlandse bemoeienis en misschien ook wel of flinkheid te suggereren richting de eigen achterban, en aan de andere kant een poging om Nederland te laten bewegen. Veel zin heeft dat laatste niet. Nederland gaat niet bewegen, want Nederland staat sinds 1970 op het standpunt dat wie weg wil, zijn gang mag gaan. Er wordt nog net niet bij gezegd dat het ons zelfs

beter uitkomt. Ik zie overigens op geen van de eilanden serieuze plannen of voorbereidingen, alleen vage ideeën. De sentimenten achter die geluiden begrijp ik wel. Sinds eind jaren 90 is de aanwezigheid van Nederland op de eilanden bestuurlijk en economisch sterker geworden. Dat zie je overduidelijk terug, in het bestuur en zelfs in het straatbeeld. Dat roept onvermijdelijk emoties op.”

Volgens Oostindie zijn er, ook vergelijkenderwijs, drie redenen om niet onafhankelijk te worden en één om het wel te willen. „De eerste is het paspoort dat vrij reizen en vrije vestiging in Nederland betekent. De tweede is de bescherming van de democratie en de burgerrechten. Het fenomeen Bouterse kon in een onafhankelijk Suriname gebeuren, binnen het Koninkrijk zou dat niet mogelijk zijn geweest. En de derde is de economische onder-

steuning. Voor verreweg de meeste burgers leidt dat tot de conclusie dat ze in het Koninkrijk beter af zijn dan erbuiten.”

En die ene reden om wel van Nederland af te willen? „Afscheid nemen van de kolonisator die slavernij, onderdrukking, racisme heeft gebracht, baas zijn in eigen huis. Dat zijn volstrekt legitieme overwegingen, maar overal waar je mensen een keuze voorhoudt, kiest een ruime meerderheid toch voor zekerheid. Niet voor niets zijn bijna alle niet-onafhankelijke landen, in de Cariben en elders, eilanden en ook nog eens klein. Op eigen benen staan zijn wij niet levensvatbaar, zo voelen zij het niet ten onrechte.”

De hang naar onafhankelijkheid is nooit helemaal verstomd, benadrukt Oostindie: „Er is altijd een kleine groep geweest, ook op de Antillen, die er oprecht van droomt het op een goede dag allemaal zelf te

„No way dat op welk van de zes eilanden dan ook een meerderheid van de bevolking gaat zeggen: we willen onafhankelijk worden.”
Foto: Nico van der Ven

mee

doen. Dat die geluiden nu sterker doorklinken heeft mede te maken met de verheviging - ook in Nederland - van de debatten over kolonialisme en racisme. Wat fout gaat wordt vaker toegeschreven aan Nederland en de goede dingen die Nederland doet worden vaker geframed als koloniaal. Nederland is zich intensiever gaan bemoeien met de kwaliteit van het bestuur. Den Haag heeft een onmisbare rol gespeeld in het terugbrengen van integer bestuur op Curaçao. Schotte en de zijnen roepen natuurlijk dat dit koloniaal gedrag is. Logisch, want dat is in hun eigen belang. Bestuurders die op hun integriteit worden aangesproken spelen al snel de antikoloniale kaart. Ik zeg er meteen bij: het is zeker niet zo dat alle mensen die moeite hebben met Nederland allemaal uit eigen belang handelen. Er zijn een heleboel mensen die diep geloven dat het beter voor de eilanden is. Ik respecteer die opvatting, ook al zie ik het er niet van komen. Maar je weet nooit hoe de wereld er over 50 jaar uitziet."

Voor de veronderstelling dat Nederland bewust conflicten uitlokt ziet Oostindie geen grond. „In 1990 heeft Nederland geaccepteerd dat de eilanden niet onafhankelijk willen worden. In de kwart eeuw daarna is Nederland zich meer gaan bemoeien met de kwaliteit van het bestuur, de rechtsgang en de financiën. Dat wordt aan de andere kant ervaren als rekolonisatie. Maar had Nederland dan niks moeten doen? Er waren en zijn zo veel bedreigingen voor integer bestuur dat het niet anders kon. En dat men vanuit Den Haag niet blind ondersteuning biedt, ook financieel, maar wil weten wat er mee wordt gedaan, dat vind ik volstrekt normaal. Ik geloof niet dat dat als provocerend kan worden uitgelegd, zo is het in elk geval niet bedoeld. Het is ook niet zo dat Nederland overal zijn zin in krijgt. Kijk naar 10-10-10. Zijn de Antillen uit elkaar gevallen omdat Nederland dat wilde? Nee! Nederland heeft altijd gewild dat ze met zijn zessen bij elkaar zouden blijven en ook met zijn zessen onafhankelijk zouden worden. Als wordt gesteld dat in het Koninkrijk gebeurt wat Nederland wil, is 10-10-10 een schoolvoorbeeld dat dit beslist niet het geval is. De eilanden zijn niet bij elkaar gebleven en ze zijn niet onafhankelijk geworden. In plaats daarvan heeft Nederland nu met alle eilanden apart te dealen. Voor Nederland was dat

ooit de slechtst denkbare uitkomst. Nederland heeft zich aanvankelijk verzet, maar uiteindelijk toegegeven vanuit de gedachte: laten we dan proberen een oplossing te vinden waarin iedereen zich redelijk kan vinden en een frisse start maken. Dat werd 10-10-10. De meesten op de eilanden waren daar op dat moment tevreden waren de verwachtingen te hooggespannen. Nederland dacht het goed te hebben geregeld: we gaan voor de BES-eilanden zorgen en naar de rest hoeven we niet meer om te kijken. De BES-eilanden dachten: nu wordt alles beter, en Curaçao en Sint Maarten hadden het gevoel eindelijk baas in eigen huis te zijn. Het is anders uitgepakt. Op Curaçao en Sint Maarten ontstonden vrijwel onmiddellijk grote integriteitsproblemen. Op het straatvechtersgedrag van mannen als Schotte had Nederland in het begin geen antwoord, dat heeft even geduurd. Nederland wilde natuurlijk ook niet zo kort na 10-10-10 ingrijpen. Er is ge-

„Dan moet er in Den Haag de drive en de wil zijn om echt samen te werken. Dat engagement heeft de afgelopen lange jaren vaak ontbroken.”

wacht tot het moment dat er wel grenzen moesten worden gesteld. Nu gaat het bestuurlijk op Curaçao gewoon op eigen kracht weer de goede kant op.”

In Caribisch Nederland is de onvrede zo mogelijk nog groter, met Sint Eustatius voorop dat zelfs de Verenigde Naties te hulp roept. „Nederland heeft gedacht: dat fiksen we daar wel even. En wat blijkt? Alles is ingewikkelder en duurder en het lijkt wel dat met elke dollar die er geïnvesteerd wordt men daar alleen maar bozer wordt. Al die mensen die er vanuit

Den Haag naar toe gaan, doen dat met de beste bedoelingen. Die willen goed doen en zeker niet koloniaal zijn. Die ervaren dat alles wat goed gaat wordt geïncasseerd en dat ze voor wat niet goed gaat op hun kop krijgen. Terugkijkend kun je zeggen dat Nederland het aan het begin niet goed heeft georganiseerd. Dat ieder ministerie daar zijn eigen mensen heeft is overkill. En dat zulke kleine eilanden precies aan Nederlandse eisen moeten voldoen is niet realistisch. Het zou beter zijn als de eilanden alleen met het

ministerie van BZK te maken hebben, dat BZK echt met gezag kon coördineren. Het kan met minder mensen, eenvoudiger en goedkoper. Het is een leerproces, aan alle kanten. Door schade en schande wordt men wijs. Maar overigens is een gang naar de VN echt kansloos.”

De vraag is of een ander bewind in Den Haag de onvrede en daarmee de discussie over onafhankelijkheid tempert. „Veel van het anti-Nederlandse sentiment wordt aangewakkerd door groepen die er een belang bij hebben dat er geen pottenkijkers zijn. Daarnaast zijn er mensen met zuivere, ideologische motieven. Dat wordt niet minder doordat er in Den Haag een regering aantreedt die vriendelijker is voor de eilanden. De rest van de bevolking die nu ontevreden is kan bijdraaien, maar daarvoor is dan wel meer nodig dan af en toe een kopje koffie komen drinken. Dan moet er in Den Haag de drive en de wil zijn om echt samen te werken. Dat engagement heeft de afgelopen lange jaren vaak ontbroken. Aruba en Saba willen vanuit zelfbewustzijn samenwerken met Nederland, maar ze hebben lang niet altijd gehoor gevonden. Dat kan met een nieuw kabinet veranderen. De Antillen zullen aan Nederlandse kant nooit chefsache worden, maar er is ruimte om meer samen te doen, juist met een kabinet van nieuwe samenstelling. Deze formatie is daarom cruciaal, zeker nu er ook op Curaçao een regering zit die samenwerking zoekt. Bij lezingen die ik geef is er altijd wel iemand in de zaal die vraagt of ik kan uitleggen wat wij in Nederland aan de eilanden hebben. Dan zeg ik: nee, dat kan ik niet. Maar, zeg ik erbij, ik kan ook niet uitleggen wat we aan de Waddeneilanden hebben. We hebben ze, ze horen in het Koninkrijk net als de Wadden, en omdat ze erbij horen moeten we er iets goeds mee doen, gezamenlijk.”